

Nr 538

Av herr Björkman m. fl., om avdragsrätt vid beskattningen för studiekostnader.

(Lika lydande med motion nr 464 i Första kammaren)

Sedan mitten av 1940-talet har högerpartiet i riksdagen framfört upprepade krav på avdragsrätt vid beskattningen för studiekostnader. Redan på hösten 1944 väckte högermannen Håstad en interpellation i frågan, vilken dessförinnan hade aktualiserats av Sveriges förenade studentkårer och Läroverkslärarnas riksförbund. Motioner vid 1945 och 1948 års riksdagar lämnades utan bifall. Under 1949 gjordes framställningar från SACO, Sveriges yngre läroverkslärarens riksförbund, TCO och Statstjänstemännens riksförbund.

År 1951 avlämnade 1944 års allmänna skattekommitté ett betänkande angående studiekostnaders behandling i beskattningshänseende (SOU 1951:13). Frågan ansågs nu mogen för ett beslut, varför 1952 års riksdag av regeringen beställde en proposition »om möjligt till nästkommande riksdag». I stället för att tillmötesgå riksdagens begäran lät regeringen överlämna frågan till en ny utredning, de s. k. skattelagssakkunniga. Nya motioner vid 1953, 1955 och 1956 års riksdagar blev resultatlösa. Samtidigt gjorde Sveriges förenade studentkårer och TCO 1954 ånyo framställningar i saken. Nya krav på proposition från regeringen framställdes vid 1957 och 1958 års riksdagar. Sistnämnda år kom även ett gemensamt uttalande från Sveriges förenade studentkårer, TCO, SACO och Statstjänstemännens riksförbund.

Vid förra årets vårriksdag meddelade finansministern i ett interpellations-svar rörande denna fråga att det finge bli beroende av statens och kommunernas ekonomi, när en eventuell reform kunde bli möjlig att genomföra.

Yrkandet om avdragsrätt i fråga om studiekostnader har sin grund i principen om likformighet i beskattningen. Att i detta sammanhang hänvisa till statens dåliga finanser innebär att man angriper problemet från felaktig utgångspunkt. Frågan om hur den för svensk rätt grundläggande skatteförmågeprincipen skall tillämpas får inte göras beroende av den statliga utgiftsexpansionen.

Enligt 20 § kommunalskattelagen har skattskyldig rätt att från brutto-intäkten göra avdrag för *alla omkostnader för intäkternas förvärvande och bibehållande*. Detta får anses vara huvudregeln för behandlingen av de s. k. naturliga avdragen i en förvärvskälla. Regeln utvecklas och exemplifieras

sedan i stadgandena om de skilda förvärvskällorna. För förvärvskällans tjänst används en formulering, som är något snävare än i fråga om övriga förvärvskällor. Beträffande dessa senare talas det mera allmänt om omkostnader, medan bestämmelsen för förvärvskällan tjänst innehåller uttrycket *kostnader för fullgörande av tjänsten*.

Denna snävare formulering torde vara anledningen till att avdrag i praxis inte medges för kostnader för *förvärvande* av tjänst. Sålunda medges inte avdrag för t. ex. flyttningskostnader för den som tillträder en tjänst eller för studiekostnader. Någon principiell anledning att i föreliggande avseende göra skillnad mellan tjänst och övriga förvärvskällor föreligger emellertid inte. I enlighet med andemeningen i den generella bestämmelsen i 20 § borde avdragsrätt föreligga i fråga om bland annat de nyss uppräknade kostnaderna.

Vad angår studiekostnader torde ingen tvekan kunna råda om att dessa i väsentlig utsträckning är omkostnader för intäktens förvärvande. För ett stort antal tjänster är det ett absolut villkor att tjänsteinnehavaren har avlagt viss examen eller förvärvat motsvarande kunskaper. Det föreligger alltså i sådant fall ett direkt kausalsammanhang mellan tjänsteinkomsten och omkostnaderna för studierna.

För en universitets- och högskoleexamen kan studiekostnaden för närvarande beräknas till i genomsnitt 5 000 à 6 000 kronor per studieår. Upplånas ett belopp av denna storlek årligen under en femårsperiod blir kostnaderna för räntor mycket betydande. Läggas härtill utgifterna för litteratur, kurser, resor och försäkringspremier, torde de sammanlagda kostnaderna uppgå till mellan 1 500 och 2 000 kronor i genomsnitt per år. Avdragsrätt för dessa kostnader står helt i överensstämmelse med skattelagens inkomstbegrepp.

De studerande är dessutom missgynnade i beskattningshänseende även så till vida att de under sin studietid i allmänhet saknar möjlighet att tillgodogöra sig ortsavdrag. En likformig beskattning av studerande och övriga inkomsttagare förutsätter därför att de förra får vissa möjligheter att efter studiernas slut utnyttja de ortsavdrag som »frusit inne» under studietiden.

De naturliga avdrag och ortsavdrag, som de studerande har rätt till men som de även om en fullständig avdragsrätt förelegat ej kunnat utnyttja under studietiden, bör få tas igen i efterhand. Men detta skulle dock icke räcka för att åstadkomma full likställighet med andra inkomsttagare. De studerande inträder i förvärvslivet senare än andra inkomsttagare. Den i tiden ojämna inkomstfördelningen leder på grund av progressionen till en särskilt hård beskattning. Hänsyn härtill bör tagas vid fastställandet av det här ifrågavarande avdraget.

Avdragsrätten bör givetvis endast avse kostnaderna för sådana studier som är avsedda att direkt leda till förvärvsarbete. Av praktiska skäl torde

det vara lämpligt att dra en gräns vid studentexamen och i tidshänseende motsvarande utbildning. En utvidgning till exempelvis tekniska gymnasier och liknande utbildningsanstalter bör dock övervägas sedan erfarenhet vunnits om hur systemet med avdragsrätt fungerar i praktiken.

Det är ofrånkomligt att det avdragsgilla beloppet måste fastställas efter schablonmässiga grunder. För att därvid inte behöva företa en undersökning i varje enskilt fall, huruvida någon avdragsrätt utnyttjats under studietiden, bör schablonbelopp fastställas för olika slag av examina. Utgångspunkten bör enligt vår mening vara ett avdragsgillt belopp å 3 000 kronor för varje studieår av en på normalt avlagd examen. Det bör få ankomma på riksskattenämnden att efter hörande av vederbörande myndigheter utfärda anvisningar om vilken studietid som skall betraktas som normal för olika slag av examina.

Avdragsrätten bör få åtnjutas under de tio år som löper från och med det år, under vilket den studerande efter avlagd examen första gången erhåller inkomst under helt år. Det avdragsgilla beloppet bör fördelas jämnt under den ifrågavarande tioårsperioden. Rätt till avdrag för studiekostnader enligt nu angivna riktlinjer bör införas med verkan från och med beskattningsåret 1962. De studerande, som efter avlagd examen första gången uppnått hel årsinkomst under något av åren 1953—1961, bör äga åtnjuta partiell avdragsrätt, som fastställs med utgångspunkt från det år, då hel årsinkomst efter avlagd examen första gången uppnåddes. Skedde detta 1953 bör partiell avdragsrätt åtnjutas med tio procent, 1954 med 20 procent osv. för att slutligen uppgå till 90 procent av hel avdragsrätt, om första året med hel årsinkomst inföll 1961.

Några svårigheter ur taxeringssynpunkt lär den nya avdragsrätten inte medföra. Det enda som behöver krävas av den avdragsberättigade är att han till sin årliga deklaration fogar avskrivningsplan med uppgift om den ursprungliga avdragsrätten och att han samtidigt anger det avdragsbelopp han yrkar för det ifrågavarande taxeringsåret.

Under åberopande av vad ovan anförts hemställer vi,

dels att riksdagen måtte för sin del besluta sådana ändringar i kommunalskattelagen att avdragsrätt medgives för studiekostnader enligt i motionen uppdragna riktlinjer;

dels att vederbörande utskott måtte utarbeta förslag till härför erforderliga författningsändringar.

Stockholm den 26 januari 1961

Folke Björkman

Eric Nilsson
i Svalöv

Astrid Kristensson

Eva Karlsson